



ΒΟΥΛΗ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ



ΗΛΙΑΣ ΜΑΡΣΕΛΛΟΣ

Η τύχη της «Ἐπιχωρίου Περιουσίας» στα Επτάνησα
μετά την Ἐνωσή τους με την Ελλάδα

Σημερινό status και προοπτικές αξιοποίησής της
στην αναπτυξιακή διαδικασία των Νήσων

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ

Η ΕΝΩΣΗ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ, 1864-2004

ΠΡΑΚΤΙΚΑ
ΤΟΜΟΣ Α'
ΙΣΤΟΡΙΑ

ΑΝΑΤΥΠΟ

ΑΘΗΝΑ 2005

Η ΤΥΧΗ ΤΗΣ «ΕΠΙΧΩΡΙΟΥ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ» ΣΤΑ ΕΠΤΑΝΗΣΑ
ΜΕΤΑ ΤΗΝ ΕΝΩΣΗ ΤΟΥΣ ΜΕ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ
ΣΗΜΕΡΙΝΟ STATUS ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΑΞΙΟΠΟΙΗΣΗΣ ΤΗΣ
ΣΤΗΝ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΩΝ ΝΗΣΩΝ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΑ

Είναι γνωστό πως τα Επτάνησα δεν ανακτήθηκαν από το ελληνικό κράτος δια πολέμου, όπως έγινε με το μεγαλύτερο μέρος της κυρίως Ελλάδας, αλλά παραχωρήθηκαν στο κράτος αυτό δια συνθήκης¹ έτοι, δεν υπήρξαν εκτάσεις που να ανήκουν ιδιοκτησιακά στο ελληνικό δημόσιο. Επίσης δεν υπήρξαν εκτάσεις γης που ανήκαν ιδιοκτησιακά στην Κεντρική Κυβέρνηση ή στο Ηνωμένο Κράτος των Ιονίων Νήσων² με άλλα λόγια οι εκτάσεις δεν ήταν «διεπτανησιακές», αλλά εκτάσεις του κάθε νησιού ξεχωριστά. Ούτε όμως το Σύνταγμα του 1817 αναφέρει κάτι σχετικό. Έτσι λοιπόν, το ελληνικό δημόσιο δεν έχει δικαιώματα κυριότητας στα Επτάνησα, αφού, κατά την Ένωση με την Ελλάδα, δεν έλαβε τίποτε ούτε ως διάδοχο του Ηνωμένου Κράτους των Ιονίων Νήσων, ούτε από τη λεγόμενη «Έγχρωμο ή «Έπιχρωμο Περιουσία».

Από τα παραπάνω συνάγεται πως το δημόσιο κάθε νησιού των Επτανήσων είχε την άμεση, αποκλειστική και αδιαφιλοκίνητη κυριότητα, νομή και κατοχή όλων των οποιασδήποτε φύσης ακινήτων που δρίσκονταν σ' αυτό και δεν ανήκαν αποδεδειγμένα σε ιδιώτες. Ο Παναγιώτης Χιώτης στην Ιστορία του Ιονίου Κράτους αναφέρει³:

Τὸ κάθε νησὶ εἶχε τὴν μορφὴν κρατιδίου εἰς τοῦ ὄποίου τὴν κυριότητα ὑπῆγοντο τὰ διάφορα ἀστικὰ ἡ ἀγροτικὰ κτήματα ως στοιχεῖα

1. Παναγιώτης Χιώτης, *Ιστορία του Ιονίου Κράτους*, Ζάκυνθος 1874, σ. 241.
Βλ. και την από 14.12.1970 Γνωμοδότηση των Απόστολου Γεωργιάδη - Ιωάννη Σόντη:
«Είς ποίον άνήκουν κατά κυριότητα αἱ μή ίδιωται δασώδεις ἐκτάσεις ἐπὶ τῆς νήσου Κύθηρα», σ. 1.

τῆς δημοσίας περιουσίας ἐκάστης νήσου 'Η περιουσία αὐτή ... ἀνήκε κατά κυριότητα εἰς τὰς κατ' ίδιαν νήσους, διοικουμένη ὑπὸ ἐντοπίων ἀρχόντων μὲ τὴν ὑποχρέων τῆς εἰσφορᾶς μέρους τῶν εἰσοδημάτων εἰς τὸ ἐν Κερκύρᾳ Γενικὸν Ταμεῖον τῆς Ἰονίου Πολιτείας. 'Η περιουσία αὐτή ἐκάστης νήσου ἐκαλεῖτο «Ἐπιχώριος» η «Ἐγχώριος» Περιουσία.

Το Σύνταγμα του Ηνωμένου Κράτους των Ιονίων Νήσων του 1817 με το άρθρο 9 του Γ' Τμήματος του 4^{ου} κεφαλαίου αναφέρει όμως²: «καὶ ίδιαν περιουσίαν ἀνεξάρτητον τῆς περιουσίας τῆς Γενικῆς Κυβερνήσεως».

Εναρμονισμένη με τις αρχές του Συντάγματος του 1817 ήταν η ΚΣΤ³ Πράξη⁴ της Ε' Γερουσίας. Αυτή διέχρινε την επιχώριο οικονομία κάθε νησού από τη γενική οικονομία του κράτους⁵. Η ύπαρξη ίδιας περιουσίας, όπως ήταν φυσικό, προέβλεπε δημιουργία επιχωρίων εσόδων και αναγνώριζε την κυριότητα της τοπικής διοίκησης κάθε νησού στα μη ιδιωτικά κτήματα, ενώ γινόταν εδική μνεία περὶ τοπικής διαχείρισης τῆς «εθνικής» τοπικής περιουσίας ή ἄλλως εγχώριας περιουσίας⁶.

Με την 10^η Πράξη της Η' Γερουσίας (1845) έγινε ένας εκτενέστερος καθορισμός των «ἐσόδων τοῦ Ἐπιχωρίου Ταμείου» και ορίστηκαν με λεπτομέρειες οι πρόσσοδοι, δηλ. τα ενοίκια από τα αστικά - αγροτικά ακίνητα που ανήκαν στο «δημόσιο» του νησού⁷. Με ὅλα λόγια γινόταν ένας επακριβής προοδιορισμός των ανηκόντων στην εγχώρια - επιχώρια περιουσία, η οποία ουσιαστικά διαχωρίζεται της δημόσιας, δηλαδή της κρατικής περιουσίας. Εδώ εμφανίζεται ένα «ιδιόμορφο» ιδιοκτησιακό καθεστώς, το οποίο δεν απαντάται σε καμία άλλη περιοχή της Ελλάδος. Πρόκειται δηλ. περὶ περιουσίας που δεν ανήκει «οὔτε σε ιδιώτες, αλλά ούτε στο προηγηθέν του Ελληνικού Δημοσίου κράτος»⁷.

Μετά την ενσωμάτωση όμως της Επτανήσου και συγκεκριμένα στις 30.1.1866⁸ που δημοσιεύεται ο ΡΝ⁹ Νόμος «Περὶ Εἰσαγωγῆς ἐν Ἐπτανήσῳ τῆς ἐν τῷ λοιπῷ Βασιλείῳ ισχυούσης νομοθεσίας», ενώ το θέμα το διαχειρι-

2. Άρθρο 9 του Συντάγματος του 1817.

3. Της 11^{ης} Αυγούστου του 1834.

4. Άρθρο 5 της Πράξης αυτής.

5. Γνωμοδότηση Γεωργιάδη - Σόντη, σ.π., σ. 2.

6. Ηλίας Μαρούλλος, «Πολιτικές Επαφές στα Επτάνησα και Αναμεταδόσεις στον υπόλοιπο Ελλαδικό χώρο, 16ος-19ος αιώνας», Πρακτικά Β' Συνεδρίου Επτανησιακού Πολιτισμού, Λευκάδα Σεπτέμβριος 1984, σ. 2.

7. Ευάγγελος Δ. Τσουλούφης, Η «Ἐπιχώριος Περιουσία στις νήσους του Ιονίου» Ελληνική Δικαιοσύνη, τόμ. 37 Οκτώβριος - Νοέμβριος 1996, σ. 1465.

8. Ο Πολιτικός Κώδιξ των Ιονίων Νήσων στην αρχική έκδοσή του το 1867 παριήχει τον ΡΝ⁹ Νόμο, αναφέρει τημερομηνία 22 Ιανουαρίου 1866.

στικό τίθεται επί τάπητος, το ξήτημα διανομής της περιουσίας, δηλαδή το ιδιοκτησιακό, αναβάλλεται προσωρινά.

Αναφορικά με το διαχειριστικό, ο Νόμος αυτός στο άρθρο 19 διατηρεί προσωρινά τις κείμενες διατάξεις περί επιχωρίων προσόδων⁹, ενώ τα επόμενα άρθρα 11, 12, 13 ρυθμίζουν τη διοίκηση και τη διαχείριση της περιουσίας, αλλά προταναγγέλλουν μέσω του άρθρου 11, ότι σε ένα «εύλογο» χρονικό διάστημα θα εκδοθεί ειδικός νόμος περί της κατά δήμους διανομής της επιχωρίου περιουσίας των νήσων¹⁰. Παράλληλα ρυθμίζονται τα θέματα της εκλογής της επιτροπής και της διανομής των εισοδημάτων. Λόγω της σπουδαιότητας των τριών αυτών άρθρων του Νόμου PN/1866, θεωρούμε επιβεβλημένο να τα παρουσιάσουμε, και μάλιστα στο πρωτότυπο κείμενο του Νόμου από τον Πολιτικό Κώδικα των Ιονίων Νήσων¹¹:

*Άρθρον 11

'Αφ' οὐ χρόνου λάβωσιν ὑποχρεωτικὴν ἴσχυν οἱ περὶ δημοτικῆς φυρολογίας Νόμοι τοῦ Βασιλείου, καὶ μέχρι τῆς ἐκδόσεως τοῦ εἰδικοῦ Νόμου περὶ τῆς κατά δήμους διανομῆς τῆς Ἐπιχωρίου περιουσίας τῶν Νήσων, ἡ διοίκησις τῆς περιουσίας ἔκάστης Νήσου ἀνατίθεται εἰς Ἐπιτροπὴν συγκεμένην ἐκ τόσων μελῶν, ὅσοι εἰσὶν οἱ συνιστῶντες ἔκάστην Νήσου δῆμοι.

*Άρθρον 12

"Εκαστον δημοτικὸν συμβούλιον ἐκλέγει, εἴτε ἐντὸς τῶν ἴδιων αὐτοῦ μελῶν, εἴτε ἐκτός, ἐπίτροπον τοῦ δήμου ὡς μέλος τῆς κατὰ τὸ προηγούμενον ἄρθρον Ἐπιτροπῆς. Ο Προϊστάμενος τῆς διοικητικῆς ἀρχῆς εἶναι Πρόεδρος τῆς Ἐπιτροπῆς.

*Άρθρον 13

Τὰ ἐκ τῆς Περιουσίας ἔκάστης Νήσου εἰσοδήματα διανέμονται εἰς τοὺς Δήμους αὐτῆς ἀναλόγως τοῦ πληθυσμοῦ ἔκάστου, ἀφ' οὐ προγονούμενως ἀφαιρεθῶσι. 1. Τὰ ἔξοδα διοικήσεως καὶ εἰσπράξεως. 2. Τὰ πρός συντήρησιν τῶν νοσοκομείων, πλὴν τοῦ ἐν Κερκύρᾳ φρενοκομείου, ἔξοδα.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι η προϋπάρχουσα περιουσία συνεχίζει να υπάρχει, απλώς αλλάζει ο φορέας διαχείρισής της που ουσιαστικά

9. Δηλαδή μέχρι δύο μήνες από τη στιγμή που θα εκλεγούν οι νέες δημοτικές αρχές στο κάθε νησί, (σύμφωνα με το άρθρο 8 του Νόμου).

10. Χρήστος Σαρτζετάκης, Εισήγηση Νομολογία Α.Π. 340/1985 «Περὶ δασών στην Επτάνησο», *Iōnia Epithēwrothē ton Δικαιίou*, Απρίλιος-Σεπτέμβριος 1985, τχ. 2-3, σ. 101.

11. Εκδόθηκε στην Αθήνα το 1867 από τον Σίμο Κ. Μπαλάνο.

με τα παραπάνω άρθρα του Νόμου PN' εκδίδεται το πιστοποιητικό γέννησής του. Αυτός ο φορέας για τα Κύθηρα παίρνει την επωνυμία «Ἐπιτροπὴ Διαχειρίσεως Ἐγχωρίου Περιουσίας Κυθήρων καὶ Ἀντικυθήρων».

Από τα επίσημα στοιχεία της εποχής, ο Κυθηραϊκός Κώδικας¹² μας δίνει μία πρώτη εντύπωση της ιδιοκτησιακής εντοπιότητας των εκτάσεων που αναφέρονται στον όρο «Scigli (ή Seagli)» τα παρακάτω: «ἔρημοντα καὶ σκόπελοι γύρωθεν τῆς νήσου (των Κυθήρων) καὶ κείμενα ἀνήκουν εἰς τὴν κοινότητα»¹³. Εδώ, προφανώς, δεν εννοεί την κοινότητα υπό τη σημερινή της μορφή, αλλά το σύνολο της κυθηραϊκής κοινωνίας, δηλαδή η περιουσία αυτή να ανήκει σε όλο τον κυθηραϊκό λαό εξ αδιαιρέτου. Αυτές οι νησίδες είχαν την ίδια τύχη με τις υπόλοιπες (μη ιδιωτικές) εκτάσεις των Κυθήρων να παραμείνουν διακοινοτικές εκτάσεις¹⁴.

Από την ίδια πηγή¹⁵ με τον όρο «*Beni Irculti*» αναφέρονται τα παρακάτω: «οἱ κατέχοντες χέρσους γαίας ἀνηκούνται τῷ Δημοσίῳ¹⁶ ὑπόχρεοι ἐν διαστήματι ἑτῶν πέντε νὰ ἔχερσούνται καὶ καλλιεργήσουν αὐτάς, ἐν ἐναντίᾳ περιπτώσει αἱ γαῖαι δημεύονται»¹⁷. Κάτι, που ενισχύει την ἀποψή της «ιδιοκτησιακής εντοπιότητας» θα λέγαμε των χέρσων και μη ανηκουσών σε ιδιώτες εκτάσεων, ότι δηλαδή αυτές δεν ανήκουν στη Γενική Κυβέρνηση των Ιονίων Νήσων ως δημόσια (κρατική περιουσία) δηλαδή στην Κέρκυρα, παράλληλα δε ούτε στην Τοπική Κυβέρνηση του νησιού των Κυθήρων, αλλά η περιουσία αυτή ως εγχώρια και επιχώρια ανήκει στην κοινότητα και δι' αυτής στον λαό. Από αυτή την Πράξη συνάγεται ότι η Γενική (Generale) και η Τοπική (Locale) Κυβέρνηση είχαν μισθώσει τη χρήση των κτημάτων από την Εγχώριο Κυβέρνηση (Municipale) και, κατά συνέπειαν, έπρεπε να προσφέρουν αποζημίωση γι' αυτό. Αυτή η αναγνώριση της αποζημίωσης έδινε τη βεδαιότητα πως υπήρχε η «ιδιοκτησιακή εντοπιότητα»,

12. *Κυθηραϊκός Κώδικας*. Νόμοι, διατάγματα και προνόμια τῆς Κοινότητος Κυθήρων. (Αντιγραφή ἐκ τοῦ ἐν τῷ ὁρατοφυλακείῳ Κυθήρων σωζομένου χειρογράφου (Scagli) από τον δικηγόρο Νικ. Δελακοβία, Αθήνα 1895, σ. 33.

13. Κεφ. 24, σ. 105.

14. Αλλά και ο Κονοταντίνος Μαχαιράς (στο ἔργο του Ἡ Λευκάς ἐπὶ Ἐνεργοτάσιας 1864-1797, Αθήνα 1951) αναφέρει πως το 1760 ο Γενικός Προνοητής θαλάσσης Φραγκίσκος Γριμάνη, πέρα από τις άλλες μεταφυσικές, διέταξε επίσης όπως «ἡ κοινότης ἀπολαύῃ κατά προτίμησιν παντός ἴδιωπου τῆς περιβολῆς ἡ προικοδοτήσιος τῶν γαιῶν, αἵτινες θά περιήρχοντο εἰς τὸ Δημόσιον» (κάτι που έγινε αργότερα σε μερικά νησιά).

15. Κυθηραϊκός Κώδικας, σ.π., σ. 6.

16. Με τον όρο «Δημοσίῳ» εννοεί το δημόσιο του νησιού.

17. Με τον όρο «δημεύονται» εννοεί τη δήμευση από την Εγχώρια Κυβέρνηση (municipale).

με άλλα λόγια η κυριότητα δοιουσύταν στη Municipale Κυβέρνηση, δηλαδή στην κοινότητα:

έπειδή δέ, ώς είναι όμολογούμενον και ἀναντίρρητον, ἀπαντα τὰ κτῆματα ταῦτα πρὸ χρόνου ἐπησχολοῦντο καὶ δὲλοὲν ἐπασχολοῦνται πρὸς ἀποκλειστικὴν χρήσιν τῆς Γενικῆς καὶ Τοπικῆς Generale ἢ Locale¹⁸ Κυβερνήσεως, ὅχι διὰ τῆς Ἐγχώριου Municipale, καὶ ἐπειδὴ ἡ χρήσις τῆς ἄλλοτριας ἴδιοκτησίας παράγει τὸ δικαιώμα καὶ τὸ σχετικὸν καθῆκον τῆς ἀποζημίωσεως, ὅπερ ἐμπράκτως ἀνεγγνωρίσθη καὶ παρὰ τῆς Γενικῆς Κυβερνήσεως, τούτων ἔνεκα, δικαιοθήσεται ἐν ἀρχῇ διὰ ἡ Γενικὴ Κυβέρνησις ὑποχρεοῦται εἰς τὴν ἀνάλογον ἀποζημίωσιν ἀπὸ τῆς ἐποχῆς τῆς κατοχῆς καὶ χρήσεως τῶν κτημάτων καὶ μέχρις οὗ θέλει διαφέσει ἡ ἐνασχόλησις αὐτῶν¹⁹.

Από αυτά συνάγεται πως η Εγχώρια Κυβέρνηση²⁰ είχε και «κτητική ικανότητα», κάτι που και τυπικά πλέον κατοχυρώνεται με την ΚΣΤ' Πράξη της Ε' Γερουσίας του Ηνιωμένου Κράτους των Ιονίων Νήσων το 1834.

Σύμφωνα με τον Παναγιώτη Χιώτη²¹, αλλά και τον Ανδρέα Ανδρεάδη²², τα διάφορα αστικά και αγροτικά ακίνητα των Κυθήρων για παράδειγμα αποτελούσαν κατά τους ενετικούς χρόνους στοιχεία της δημόσιας περιουσίας του νησιού. Στη συνέχεια, τα Κύθηρα, ως αυτοτελής μονάδα οικοσπονδιακού κράτους (υπό την προστασία της Αγγλίας)²³, διέθεταν δημόσια περιουσία που ανήκε, κατά κυριότητα, στο δημόσιο του νησιού (δηλαδή εγχώρια) που διοικείτο από εγχώριους (ντόπιους) ἀρχοντες, με την υποχρέωση να εισφέρει μέρος των εισοδημάτων στο Γενικό Ταμείο της Ιονίου Πολιτείας. Λατή η περιουσία, όπως έχει αναφερθεί, ονομαζόταν «Ἐγχώριος ἢ Ἐπιχώριος Περιουσία». Με την ΚΣΤ' Πράξη της Ε' Γερουσίας²⁴ και της Η' Γερουσίας (1845), η κυριότητα αυτής της περιουσίας ανήκε στην Εγχώρια Διοίκηση Κυθήρων, καθώς επίσης και τα ευρισκόμενα δάση και

18. Locale εννοεῖ εκπροσώπους της Γενικῆς Κυβερνήσεως στο νησί.

19. «Πράξεις και διαδικασία τοῦ Ἀνωτάτου Συμβουλίου τῆς Δικαιοσύνης», ὁρθός 2, Ἐφημερίς τῆς Κυβερνήσεως τῶν Ιονίων Νήσων, αριθ. 684 (Μάρτιος - Απρίλιος 1864).

20. Και εδώ θα πρέπει να διακριθεί και πάλι η Τοπική Κυβέρνηση και η Εγχώρια Διοίκηση, ἐξ οὗ και το εγχώριο μισθολόγιο και δημόσιο μισθολόγιο σε κάθε νησί ἢ γενικό και ειδικό ταμείο κ.λπ.). Άλλωστε, αναφέρεται φητώς πως η περιουσία αυτή «ἀνήκει εἰς τὴν νήσον Κύθηρα».

21. Παναγιώτης Χιώτης, ὁ.π., σ. 243.

22. Ανδρέας Ανδρεάδης, Περὶ τῆς Οἰκονομικῆς Διοικήσεως τῆς Ἐπιταγῆς, τόμ. Β', Αθήνα 1914, σ. 256.

23. Βλέπε Γνωμοδότημη Γεωργιάδη - Σόντη, ὁ.π., σ. 2.

24 ΦΕΚ. ΙΟΝΙΩΝ ΝΗΣΩΝ 191/11.8.1834.

οι δασκαλές εκτάσεις, εφόσον δεν ανήκουν στην κυριότητα κάποιου ιωάτη, ανήκουν στην «Ἐγχώριον Περιοεδίαν». Εδώ, ο Απόστολος Γεωργιάδης²⁵ μιας δίνει και αποσπάματα της απόφασης του προσδιορισμού της περιονοίας αυτής:

Ἐπειδὴ...οἱ Ἰόνιοι Νῆσοι, ἐνεκα τῆς γεωγραφικῆς θέσεώς των, ἀποτελοῦσσαν τόσας κεχωριομένας κοινότητας, ἵτοι τόσας κοινωνίας λοιπῶν διά τοπικῶν σχέσεων συνδομένων, καὶ ὅτι φυσικῶς τεκμαίρεται ἔκαστη ἐξ αὐτῶν νῦν κατέλαβε καὶ ἀπέκτησε τὰ κτίσματα ἐκεῖνα, ἀποναγκαῖα ἀπέβεννον τις τάς κοινάς τῶν μελῶν της ἀνάγκας...
Ἐπειδὴ τὸ κοινόν ἔδαφος εἶναι ἡ βάσις τῆς κοινωνίας, ἥπις, συνοδευομένη σύνσα διά τοπικῶν σχέσεων, ὄνομάζεται κοινότης καὶ, ὡς ἐκ τούτου τὰ ἐκ τοῦ ἔδυφους δημόσια κτίρια τεκμαίρονται τῆς κοινότητος καὶ οὐχὶ τοῦ κράτους...
Ἐπειδὴ φανερόν, ὅτι τὸ πολίτευμα τοῦ ἔτους 1817, οὗτε φανερόν, οὔτε σιωπηρόν, ἡ δυναμικῶς ἐστέρησε τάς κοινότητας τῆς ἀποκλειστικῆς αὐτῶν κυριότητος...»²⁶.

Και συνεχίζει ο Γεωργιάδης: «ἀποτελεῖ οὗτος ἡ νῆσος Κύθηρα μία τῶν ἔλαχίστων περιπτώσεων, ἐνθα διατηρεῖται ἀναλλοίωτον τὸ ἴδιοκτησιακὸν καθεστώς τῆς πάλαι ποτὲ Ἰονίου Πολιτείας»²⁷. Ενώ στην ίδια Γνωμοδότηση καταλήγει: «βέβαιον εἶναι ὅτι αἱ μὴ ἴδιωτικαι ἔκτασις ἐπὶ τῆς νήσου Κύθηρου δὲν ἀνήκουν κατὰ κυριότητα τις τὸ Δημόσιον, ἀλλὰ εἰς τὴν Ἐγχώριον Περιονοίαν τῆς νήσου»²⁸.

Το νομικό καθεστώς της γῆς των Κυθήρων διαμορφώθηκε σταδιακά και επηρεάστηκε από τη σχετική νομολογία που διέτει την Εγχώρια Περιονοία του νησιού, επειδὴ η περιουσία αυτή έχει όμεση σχέση με το ιδιοκτησιακό του νησιού και τη νομική τους υπόσταση. Ιδίως μετά το 1984 που επαναδραστηριοποιήθηκε ο θεομόρ²⁹.

ΟΙ ΕΠΙΧΩΡΙΕΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΕΣ ΤΗΣ ΕΠΤΑΝΗΣΟΥ

Μέσα στα επόμενα 10-15 χρόνια από την θεομοθέτηση του Νόμου PN³⁰ εκδόθηκαν οι αντίστοιχοι ειδικοί νόμοι στα υπόλοιπα μεγάλα νησιά της

25. Γνωμοδότηση Γεωργιάδη - Σόντη, ὁ.π., σ. 2.

26. Γνωμοδότηση Γεωργιάδη - Σόντη, ὁ.π., σ. 3.

27. Γνωμοδότηση Γεωργιάδη - Σόντη, ὁ.π., σ. 3.

28. Γνωμοδότηση Γεωργιάδη - Σόντη, ὁ.π., σ. 6.

29. Με το άρθρο 84 του Νόμου 1416/1984 που δημοσιεύθηκε στο ντ' αριθμ. 18/21-2-1984 ΦΕΚ «περὶ τροποποιήσεως και συμπληρώσεως των διατάξεων της δημοτικής και κοινωνικής νομοθεσίας για την ενίσχυση της αποκέντρωσης και την ενδυνάμωση της τοπικής αυτοδιοίκησης με τίτλο «Ἐγχώρια Περιονοία Κυθήρων και Αντικεθήρων».

Επτανήσου, με σκοπό τη διανομή των επιχωρίων περιονοιών τους, στους δήμους ή στις κοινότητες, χωρίς όμως τα στοιχεία που αποτελούσαν αυτές τις περιονοίες να περιέλθουν στο ελληνικό δημόσιο.

Πιο συγκεκριμένα, η Επιχώρια Περιουσία της Λευκάδας διανεμήθηκε το 1879 με το Νόμο ΨΞΣΤ στους δήμους του νησιού, ανάλογα με τον πληθυσμό τους³⁰. Το ίδιο σύστημα είχε ακολουθηθεί στη Ζάκυνθο με τον Νόμο ΥΙΓ του 1871³¹. Στην Κεφαλληνία, με τον Νόμο ΨΓ/1878³² καθώς και με τον Νόμο ΑΦΚΖ/1887, η Επιχώρια Περιουσία του νησιού διανεμήθηκε στα Φιλανθρωπικά Ιδρύματα. Στην Κέρκυρα με τον Νόμο ΣΟΕ/1868 ουθμίστηκε το θέμα της διαχειριστικής επιτροπής της κοινής (λεγόμενης) περιουσίας του νησιού, ενώ με τους νόμους ΑΦΓ/1887³³ και ΑΦΔ/8-6-1887³⁴ η Επιχώρια Περιουσία του νησιού διανεμήθηκε ανάμεσα στους δήμους των τριών επαρχιών του. Στο νησί αυτό το κράτος διατήρησε επτά τοποθεσίες ή ακίνητα, ανάμεσά τους τα ανάκτορα, τα λαζαρέττα κ.λπ., δεδομένου ότι υπήρχε και δημόσια περιουσία που ανήκε στην Κεντρική Κυβέρνηση και δόθηκε στο ελληνικό δημόσιο ως διάδοχο του επτανησιακού δημοσίου. Υπάρχουν όμως πολλές περιοχές, στις οποίες έχουν να κάνουν πολλές κοινότητες ή δήμοι μαζί. Για παράδειγμα προς βορράν είναι η λίμνη Αντινιώτη, που έχουν να κάνουν 9 χωριά και προς νότον η λίμνη Κορυσιών που διεκδικείται από 8 χωριά· την ενοικιάζουν και διαμοιράζονται τα ενοίκια³⁵. Με άλλα λόγια, εκεί έγινε διάσπαση της Εγχώριας Περιουσίας σε περισσότερες εγχώριες περιουσίες. Στην Κέρκυρα επίσης είχαν ανακύψει αρκετά προβλήματα μεταξύ του δημοσίου, της Εγχώριας Περιουσίας του νησιού και του Μοτσενιγέιου Κληροδοτήματος, που κατέληξαν σε συμβιδασμό μεταξύ της «Εγχώριου Περιουσίας» Κέρκυρας και του δημοσίου³⁶.

Το ερώτημα που προκύπτει είναι τί συνέβη με τις εγχώριες περιουσίες στα δύο μικρότερα νησιά της Επτανήσου, την Ιθάκη και τους Παξούς. Υπάρχουν δύο εκδοχές: η μία θεωρεί ότι δεν εκδόθηκε νόμος, λόγω της περιορισμένης εκτάσεως της Εγχώριας Περιουσίας και συνεπώς της μικρής

30. Γεν. Κώδ. Ε/851 στις 27/12/1878, ΦΕΚ 2/1879.

31. Γεν. Κώδ. Ε/763, στις 27/5/1871, ΦΕΚ 24/1871.

32. Γεν. Κώδ. Ε/837, στις 9/11/1878, ΦΕΚ 64/1878.

33. Γεν. Κώδ. ΣΤ/498, στις 28-5-1887, ΦΕΚ 142/1887.

34. Δημοσιεύθηκε στο υπ' αριθμ. 142 ΦΕΚ/8-6-1887.

35. Ηλίας Μαρούλλος, «Εγχώριος - Επιχώριος Περιουσία Κεφτήσων», εφημ. Κυθηραϊκή Ιδέα, Νοέμβ. 1983, σ. 16. Το νησί Λαζαρέτο στην Κέρκυρα έκτασης 70.000 τ.μ. παραχωρήθηκε από το δημόσιο μέσω της επαρχίας Ελληνικά Τουριστικά Ακίνητα (Ε.Τ.Α.) στον Δήμο Κέρκυρας για 20 χρόνα, άρα δεν το είχε μέχρι τότε. (εφημ. Καθημερινή, 4/1/2004, σ. 7).

36. ΦΕΚ. 228/19-8-1887.

αξίας της στα νησιά αυτά³⁷, ενώ η δεύτερη εκδοχή είναι πιο πειστική, αφού η μεν Ιθάκη αποτελεί μια από τις επαρχίες (την ανατολικότερη) του Νομού Κεφαλληνίας, η δε νήσος των Παξών αποτελεί επαρχία του Νομού Κερκύρας μαζί με τους Αντίπαξους και πιθανότατα συμπεριελήφθησαν στις αποφάσεις για τα νησιά της Κεφαλληνίας και της Κέρκυρας. Έτοι, σύμφωνα με τη Γνωμοδότηση Γεωργιάδη - Σόντη «ἀποτελεῖ ή νήσος Κέθηρα, μίαν τῶν ἐλαχίστων περιπτώσεων, ἐνθα διατηρεῖται ἀναλλοίωτον τὸ ἰδιοκτησιακὸν καθεστώς τῆς πάλαι ποτὲ Ιονίου Πολιτείας»³⁸.

Αντίθετα με δ.τι συνέβη στα παραπάνω νησιά, στα Κύθηρα τέτοιος νόμος δεν εκδόθηκε³⁹. Έτσι, στο νησί αυτό εξακολούθει υφιστάμενο το ίδιο ιδιοκτησιακό καθεστώς, όπως διαμορφώθηκε με τις πράξεις περί «Ἐπιχεργίων Προσόδων» της Ε' Γερονοίας του 1845 και όπως αναγνωρίστηκε και διατηρήθηκε με τον Νόμο PN/1866 («Περὶ εἰσαγωγῆς εἰς τὴν Ἐπτάνησον τῆς ἐν τῷ λοιπῷ Βασιλείῳ ἴσχυονός της νομοθεσίας»). Με τα παραπάνω φαίνεται, πλήρως, ότι το νησί των Κυθήρων αποτελεί μία από τις ελάχιστες περιπτώσεις όπου διατηρείται αναλλοίωτο το ιδιοκτησιακό καθεστώς της Ιονίου Πολιτείας⁴⁰. Στο νησί αυτό ισχύει το άρθρο 11 του νόμου PN/1866, που προσαναφέρθηκε.

Στα Κύθηρα για πολλούς λόγους⁴¹ η περιουσία αυτή παρέμεινε διαχοινοτική, δηλαδή εξ αδιαρέτου σε όλες τις κοινότητες (που προήλθαν μετά την κατάργηση των δύο δήμων το 1912) που αποτελούσαν και το δημόσιο του νησιού και δεν διανεμήθηκε στις επί μέρους από αυτές, τα δόμα των

37. 'Απογηγμένη που υιοθετείται στην ωτ' αριθμ. 336/2000 Γνωμοδότηση του Νομικού Συμβούλιου του Κράτους της 7/6/2000: αλλά αν πάρουμε σαν στοχείο ότι στην Ιθάκη το έτος 2003 το δημόσιο μίσθιο της Α.Ε. «Ελληνικά Τουριστικά Λινητα» (Ε.Τ.Α.) παραχωρεί στον Δήμο Ιθάκης το Λαζαρέτο (Λοιμωχαθερήσιο) από 22/10/1981 για 25 χρόνια, σημαίνει ότι αυτό μέχρι τότε δεν ανήρε στο νησί, φυσικά ούτε τώρα. (εφημ. Καθηματρινή, 4/1/2004 σελ.7).

38. Γνωμοδότηση 336/2000 του Νομικού Συμβούλιου του Κράτους (Τμήμα Γ'), με το ερώτημα «Αν αποτελεί διαχοινοτική περιουσία των ΟΤΑ Κυθήρων και Αντικυθήρων ο αιγιαλός των νήσων αυτοίν». δ.π., σ. 2.

39. Θα πρέπει να είναι το μοναδικό νησί που παρέμεινε ο θεσμός τελίος ανέπιφος, τουλάχιστον ως προς το ιδιοκτησιακό.

40. Γεργερός Κασιμάτης, δημοσίευμα για τις χίρσες εκτάσεις των Κυθήρων στην Εφημερίδα Παγκυθηραϊκή, αριθ. 14, 1976.

41. Κυριότεροι είναι: η αδράνεια, η έλλειψη ενδιαφέροντος, η καθυστέρηση αξιοποίησης της γης και της ανατίμησής της και το υψηλό ποσοστό των αποδήμων από τα Κύθηρα, με επακόλουθο την εγκατάλειψη της ιδιόκτητης γης που γενινάζει με τις χίρσες εκτάσεις της Εγχωρίου Περιουσίας. Πληθυσμός του νησιού το 1981 κάτοικοι 3.500, ενώ σήμερα στην Αυστραλία δρισκούνται περισσότεροι από 60.000 πρότης, δεύτερης και τρίτης γενιάς.

οποίων (κοινοτήτων) στα Κύθηρα ήσαν μόνο διοικητικά και όχι ιδιοκτητικά. Στο θέμα της διανομής αυτής της περιουσίας θα πρέπει να παραδεχτούμε πως έγιναν πολλές προσπάθειες κατά καιρούς, χωρίς όμως αποτέλεσμα (διάφορες προσπάθειες για κοινοτικοποίηση της γης και στη συνέχεια ιδιοποίησή της από τις κοινότητες κ.λπ.)⁴². Έτσι, το σκεπτικό είναι: πως η περιουσία θεωρείται, είναι και παραμένει διακοινοτική και δεν ανήκει στις επί μέρους κοινότητες (σημερινό δίγμο), αλλά στο σύνολο των κατοίκων του νησιού, οι οποίοι, δια των κοινοταρχών τους, εκλέγονται διαχειριστική επιτροπή, που ονομάζεται «Επιτροπή Διαχειρίσεως Εγχωρίου Περιουσίας Κύθηρων και Αντικυθήρων».

Βέβαια, με τον πρόσφατο Νόμο 2539/97, γνωστό ως Νόμο «Καποδιστρία», οι κοινότητες του νησιού Κύθηρα συγχωνεύθηκαν σε ένα ενιαίο δίγμο (μοναδική κοινότητα παρέμεινε η Κοινότητα Αντικυθήρων, ενώ δεν έχει εκδοθεί ακόμη ο σχετικός νόμος για την εκλογή της νέας επιτροπής (προβλεπόταν η παράταση της θητείας της παλαιάς μέχρι τις 31 Ιανουαρίου 2003, ενώ ουσιαστικά και μετά αυτή την ημερομηνία, δόθηκε νέα παράταση, αλλά για λόγους μόνον αντιμετώπισης τρεχουσών αναγκών μέχρι της εκδόσεως Π.Δ. για την εκλογή νέας επιτροπής)). Μετά από αυτά, «στα Κύθηρα, σύμφωνα με το 10ο Νόμο του 8ου Κοινοβουλίου, δος άκινητα δὲν άνηκουν βάσει νομίμων τίτλων κυριότητας σὲ ίδιωτες ή σὲ Νομικά Πρόσωπα Ίδιωτικού ή Δημοσίου Δικαίου ή δὲν άνηκουν δυνάμει είδικων έγκυρων τίτλων ίδιοκτησίας στό Έλληνικό Δημόσιο, άνηκουν στη διακοινοτική περιουσία του νησιού και στήν άποκλειστική διαχείριση της Έπιτροπής»⁴³.

Πριν όμως γίνει αναφορά στην οργάνωση και στις αρμοδιότητες του νέου Ν.Π.Δ.Δ. με την επωνυμία «Επιτροπή Εγχωρίου Περιουσίας», θα ήταν πιο πρακτικό να αναφερθούν τα περιουσιακά στοιχεία της και να τονιστεί η ανάγκη τροποποίησης του νόμου πλαισίου, λόγω της συγγώνευσης των κυθηραϊκών κοινοτήτων.

Στα περιουσιακά στοιχεία που διαχειρίζεται η «Επιτροπή Εγχωρίου Περιουσίας» περιλαμβάνονται σύμφωνα με το άρθρο 84 του Π.Δ. 272/85

42. Υπάρχει οίτηση τριών Κυθηρίων κοινοταρχών επί συνόλου 14 προς το Υπουργείο Εσωτερικών για διανομή της Εγχώριας Περιουσίας (1983), η οποία όμως απορρίφθηκε.

43. Βλέπε πρωτόκολλο διοικητικής αποδούλης Νο 1218/8-9-69 και μεγαλές-εξωδίκους προσκλήσεις του τότε Νομαρχού Συμβούλου του Νομικού Προσώπου «Επιτροπή Διαχειρίσεως Εγχωρίου Περιουσίας» προς καταπατητές της περιοχής της 10-5-81, 20-5-82, κ.λπ. και επίσης τον 10ο Νόμο του 8ου Κοινοβουλίου, τον ΡΝ/1866, τον Ν. 2355/1920, τον 514/1943 και τον 998/1979 καθώς και μεταγενέστερους που θα αναφέρονται παρακάτω.

που εκδόθηκε το 1985 με τη συμβολή του Καθηγητού Γιώργου Κασιμάτη:

α.'Όλες οι εκτάσεις των νησιών (Κυθήρων και Αντικυθήρων), είτε είναι κοινόχρηστες δασικές ή χορτολιβαδικές, είτε αγροτικά ή αοτικά ή άλλης κατηγορίας ακίνητα, που δεν ανήκουν σε ιδιώτες ή βάσει νόμων τίτλων κτήσης κυριότητας στο δημόσιο, σε νομικά πρόσωπα Ιδιωτικού ή Δημοσίου Δικαίου ή σε κατ' ιδίαν κοινότητες.

6. Η κινητή και ακίνητη περιουσία των ιερών προσκυνημάτων της Παναγίας της Μυρτιδιώτισσας, της Αγίας Μόνης και του Αγίου Ιωάννου του «ἐν Κρητινῷ» και των ανηκόντων σ' αυτά παρεκκλησίων.

γ. Οι νησίδες που βρίσκονται γύρω από τα Κύθηρα

Μερικά από τα άρθρα του νέου αυτού νόμου χρήζουν αλλαγής ή τροποποίησης από το γεγονός της κατάργησης των κυθηραϊκών κοινοτήτων και της δημουργίας του νέου δήμου⁴⁴. Ανάμεσα σ' αυτά περιλαμβάνονται:

α. Η εκλογή του Προέδρου και των μελών της Επιτροπής από το σύνολο των μελών των τοπικών συμβουλίων του Δήμου Κυθήρων, τον Δήμαρχο και τα μέλη του Δημοτικού Συμβουλίου και τον Πρόεδρο και το Κοινοτικό Συμβούλιο Αντικυθήρων ή αν ορίσει διαφορετικά ο νομοθέτης.

6. Η σύγκλιση της συνέλευσης θα γίνεται πλέον από τον Δήμαρχο αντί του Προέδρου της Κοινότητας.

γ. Τα θέματα της απαρτίας.

δ. Η λογοδοσία.

ε. Η διανομή επόδων κ.λπ.

Ο ΟΡΟΣ «ΕΓΧΩΡΙΟΣ» ΚΑΙ «ΕΠΙΧΩΡΙΟΣ»

Οι όροι «εγχώριος»⁴⁵ και «επιχώριος»⁴⁶ απαντώνται σε πάρα πολλά έγγραφα στα Κύθηρα⁴⁷ αλλά και εκτός Κυθήρων όπως π.χ. ο Ανδρέας Ανδρεάδης⁴⁸ στη μελέτη του *Περὶ τῶν Δημοσιονομικῶν Θεωριῶν τοῦ Ἀριστοτέλους* γράφει: «Ἐν Σικελίᾳ ἐκυκλοφόρει εὐρύτατα ἐπιχώριον νόμισμα χαλκοῦν, οὐ δὲ ἀναλογία πρὸς τὸ ἀργυροῦν ἡτο 250:1».

44. Αναμένεται η έκδοση του νέου Προεδρικού Διατάγματος από το Υπουργείο Εσωτερικών.

45. Αυτός ο όρος εξακολουθεί να χρησιμοποιείται για την επωνυμία του φορέα «Εγχώριος Περιουσία».

46. Αυτός ο όρος απόνησε τα τελευταία χρόνια, αλλά φαίνεται πως έπαιξε σπουδαιότερο ρόλο τα χρόνια που πέρασαν.

47. Ιδίως σε όσα έχουν σχέση με τις δραστηριότητες του Επάρχου.

48. Ανδρέας Ανδρεάδης, *Ἐργα*, τόμ. 1, Αθῆνα 1939, σ. 92.

Η συχνότητα του όρου απαντάται καθ' όλη την διάρκεια που η Επτάνησος εκαλείτο «Έπτανηος Πολιτεία» όπως και κατά την εποχή που αυτή αποτελούσε το Ηνωμένο Κράτος των Ιονίων Νήσων⁴⁹, καθώς επίσης, και στα επόμενα χρόνια σε διάφορα πρωτόκολλα διοικητικής υποδολής από τον Φορέα της «Εγχωρίου Περιονοσίας» ή την Δασική Υπηρεσία, προς Κεύριους καταπατητές κυθηραϊκής γης, αλλά και σε συναφή νομικά έγγραφα για κατοχύρωση εκτάσεων υπέρ κάποιας νήσου από τις επτά και κατά τον δημοσίου⁵⁰.

Ως προς τη γραμματολογική και επιμολογική άποψη των όρων «εγχώριος - επιχώριος» προκύπτει ότι: εγχώριος ή επιχώριος είναι αυτός που προέρχεται, ενρίσκεται και ανήκει στον χώρο που γίνεται μνεία, «ο ντόπιος» με άλλα λόγια, και με τις συναφείς του όρου ερμηνείες. Το οήμα επιχωριάζει σημαίνει επικρατώ σε κάποιο μέρος, ενδημώ. Ο δε ξενόγλωσσος (αγγλικός) όρος *domestic* που σημαίνει επίσης εγχώριος, εσωτερικός ή *local* (τοπικός) ή *indigenous* σημαίνει κάτι που ανήκει στον τοπικό (εγχώριο) χώρο. Ακόμη και η προέλευση της γης θεωρείται ότι είναι εσωτερική (*originaling in*) και χαρακτηρίζει μία ορισμένη περιοχή (*particular region*).

Στην προκειμένη λοιπόν περίπτωση υπάρχουν δύο βασικά στοιχεία: το αυθύπαρκτο της γης, δηλαδή η ντόπια προέλευση, και επίσης η ιδιοκτησιακή εντοπιότητα, δηλαδή η περιουσία αυτή ανήκει στον χώρο. Με άλλα λόγια «εκεί που βρίσκεται εκεί ανήκει». Άρα πολύ σωστά δόθηκαν οι χαρακτηρισμοί «εγχώριος ή επιχώριος» οι οποίοι δεν είναι κατ' ανάγκην ταυτόημα, αλλά συμπληρωματικοί και δικαιολογούνται απόλυτα και την ύπαρξη του αντικειμένου (έγχωριος, δ. ἐν τῷ τόπῳ εὑρισκόμενος) και την ιδιοκτησιακή του υπόσταση αφού υπάρχει ο όρος (επιχωριάζων: ο στον τόπο παραμένων και ανήκων) και επίσης τη φυσική του προέλευση (ως εκ του τόπου προερχόμενος), ενώ πολύ αναλυτική και κατανοητή ερμηνεία κάνει ο καθηγητής Γεώργιος Μπαμπινιώτης⁵¹, με σχόλια για τη σωστή χρήση των λέξεων όπου στον όρο εγχώριος, αναφέρει «Αυτός που ανήκει ή προέρχεται από το εσωτερικό μιας χώρας, ενώ στο επιχώριος: «Αυτός που διαμένει σταθερά σε ένα τόπο». Στο αντίστοιχο ρήμα: επιχωριάζει αναφέρεται «Έχω μεγάλη συχνότητα εμφανίσεως σε μια περιοχή, αποτελώ χαρακτηριστικό της γνώρισμα, ενδημώ».

49. Βιβλίον ομηργεραφιών του Επαρχιοκού Συμβουλίου Κενθήρων Νο 9/6.12. 1851.

50. Βλέπε Χρήστος Σαριζετάκης, δ.π., σ. 101, όπου ομιλεί περί «Εγχωρίου», «Επιχώριου» και «Κοινής» περιουσίας.

51. Γεώργιος Μπαμπινιώτης. Λεξικό της Νίας Ελληνικής Γλώσσας, σ. 552 (εγχώριος), σ. 667 (επιχώριος).

Συνεπώς, στη συγκεκριμένη περίπτωση, η περιουσία αυτή είναι και εγχώριος και επιχώριος και ο χαρακτηρισμός και η προσωνυμία δόθηκαν καθαρά από το γεγονός πως είναι κυθηραϊκή⁵².

Η ΕΓΧΩΡΙΟΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑ ΩΣ ΘΕΣΜΟΣ, ΩΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΚΟ ΣΤΟΙΧΕΙΟ ΚΑΙ ΩΣ ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ

Παραμένοντος λοιπόν του ιδιοκτησιακού καθεστώτος της Εγχωρίου Περιουσίας στα Κύθηρα αναλλοίωτου και υπάρχοντος του Δήμου Κυθήρων, το ερώτημα που προκύπτει είναι ποιά θα είναι η τύχη:

1. Κατ' αρχήν του θεσμού της «Εγχωρίου Περιουσίας».
2. Λατής καθ' εαυτήν της περιουσίας που δρίσκεται στον κυθηραϊκό χώρο (και όχι μόνο), είτε αυτά λέγονται Ιερά Προσκυνήματα και τα σχετικά περιουσιακά τους στοιχεία, είτε εισοδήματα, είτε υπόλοιπη (μη ιδιωτική) γη των Κυθήρων, που αποτελεί την πιο σπουδαία παράμετρο.

52. Ενδείξεις χρήσης του όρου «εγχώριος» έχουμε κατ' αρχήν στα παρακάτω σημεία: 1. Από το έγγραφο υπ' αριθ. 209/5.4.1858 του Ιστορικού Αρχείου Κυθήρων όπου αναφέρονται: «Σχεπικόν μὲ τὴν ἀπὸ Ζῆντος Ἰουλίου πράξεως τοῦ Ἐγχωρίου τούτου Συμβουλίου, κ.λ.π. 2. Από το βιβλίο εισπράξεων του 1857 (Ιστορικό Αρχείο Κυθήρων) αναφέρονται: «βιβλίον ἐμφαῖνον τὴν εἰσπραξὶν τῶν δοῶν ἐγχωρίων δαπανῶν διαλεμβάνετ...». 3. Από το επ' αριθ. 227/27.9.1858 έγγραφο (Ιστορικό Αρχείο Κυθήρων) αναφέρονται: «Ἀναγγέλω ὑμῖν ὅτι ἐπληρώθη τὸ ἐνοίκιον κ.λ.π. στρατιωτικῶν καταλυμάτων... Δὲν πρέπει νὰ καταχωρῇμη εἰς τὰ βιβλία τῆς Ἐγχωρίου Προσόδου, ώς μὴ ἀπαρτίζον μέρος τῆς ἴδιας...». 4. Ο όρος Εγχώριο Μιοβολόγιο για να διαστέλλεται από το Δημόσιο Μιοβολόγιο που υπήρχε, επίσης, στα Κύθηρα. 5. Από τον προύπολογισμό του έτους 1858 αντίστοιχα: «...ἀπὸ τὸ ύπαρχον διαθέσιμον ποσόν εἰς τὸ κεφάλαιον τῶν ἐγχωρίων τεξάδων «Νοσοκομείου καὶ Ὀρφανοτροφείου». Ή όπως όλα: «Ἡ Ἐγχώριος ταύτη διαχείσισε» ή «ἡ Ἐγχώριος ἀγροτικὴ ἐπιτροπὴ» που υπήρχε γέρω στο 1837, αλλά αργότερα μάλλον καταργήθηκε. Ακόμη δε, το κονδύλιο φωτισμία που υπάρχει στον Εγχώριο προύπολογισμό του 1837 και το «Ἐγχώριο Ταμείο». Ενδείξεις χρήσης του όρου «επιχώριος» έχουμε: 1. Από το υπ' αριθ. 210 έγγραφο προς τον Πρόεδρο του Περιοχικού Δημαρχείου Λιβαδίου 16.8.1858, όπου αναφέρονται: «Ἀναγγέλων ὅτεν ὑμῖν τὴν ὡς ἀνωτέρῳ ἀπόδισιν τοῦ Ἐπιχωρίου Συμβουλίου, προσκαλῶ τὸ ὑμέτερον Δημαρχείον ἵνα διατάξῃ τὴν ἔκτελεσιν τῆς ἐν λόγῳ ἀποφάσεως». 2. Ο «Ἐπιχώριος Σύμβουλος Πολιτικῆς Ἀστυνομίας καὶ Τοπικὸς Δι/νῆς Δημοσίων ἔργων». 3. «διεκοινώθη εἰς τὸν Ἐπιχώριον Σύμβουλον ἐπὶ τῆς Πολιτικῆς Ἀστυνομίας κ.λπ.». 4. «Ἡ ακόμη, «Ο Ἐπαρχος διώριζε γρηγματέα τοπικὸν ὀργανισμόν τον. Αὗτοι ἐγένοντο Ἐπιχώριοι Σύμβουλοι τῆς νήσου διὰ τὴν παρούσαν πρώτην περίοδον τοῦ Ἐνεστώτος Ηποκοινωνού». Και επίσης «ἐκλογαὶ διὰ τὴν θέσιν ἐπιχωρίων συμβούλων». «Ο Ἐπαρχος ώς πρόεδρος τῆς Ἐπιχωρίου Ἀρχῆς». «Ο ἐπὶ τῆς παιδίας Ἐπιχώριος Σύμβουλος». Όλα τα παραπάνω προκύπτουν από έγγραφα του τότε Επαρχείου.

3. Τον φορέα ή Ν.Π.Δ.Δ. υπό την επωνυμία «Επιτροπή Εγχωρίου Περιουσίας Κυθήρων και Αντικυθήρων».

Υπάρχοντος λοιπόν του Δήμου ας τα δούμε αυτά αναλυτικότερα:

1. Ο θεσμός της Εγχωρίου Περιουσίας

Με τον όρο «θεσμός» της Εγχωρίου Περιουσίας, εννοούμε τη υποτηματική και πρότυπη (κατά τρόπο υποδειγματικό), αλλά και πρωτότυπη (πρωτόγνωρη) για τα ελληνικά δεδομένα, οργάνωση, διοίκηση, διαχείριση κ.λπ., που διαμορφώθηκε διαχρονικά, διαιωνίστρε τοπικά και καθιερώθηκε εθνικά σαν μια γνήσια μορφή αυτοδιοίκησης, αυτοδιαχείρισης και κοινοκτηματισμού.

Αυτός ο θεσμός στα υπόλοιπα Επτάνησα καταργήθηκε, διότι απόντησε ο φορέας από το γεγονός ότι η γη μοιράστηκε και διαιρούστηκε στις κοινότητες και η κάθε κοινότητα ή δήμος έλαβε τα ιδιοκτησιακά της δικαιώματα και τη γη της. Με άλλα λόγια απόντησε το σύστημα από το γεγονός ότι του φορέα του απέρχουν τα διοικητικά και διαχειριστικά δικαιώματα. Αυτό στα Κύθηρα δεν συνέβη, αφού δεν εκδόθηκε τέτοιος νόμος, επομένως παρατηρείται η λεγόμενη ιστορική συνέχεια και μπορούμε να επικαλεστούμε τη διαχρονική διαιώνιση του θεσμού.

2. Η περιουσιακή υπόσταση

Αν διανέμετο η Εγχώρια Περιουσία στον Δήμο Κυθήρων και στην Κοινότητα Αντικυθήρων, τότε η «δημοτική» λεγόμενη περιουσία δεν θα αποτελούσε πλέον περιουσία όλων των Κυθηρίων εξ αδιαιρέτου, αλλά δημοτικό μερίδιο. Η περιουσία αυτή θα αποτελούσε αδιαφιλονίκητη περιουσία τού Δήμου Κυθήρων, που θα μπορούσε άμεσα να την κατέχει ιδιοκτησιακά (κάτι που δεν συμβαίνει ούτε με τον φορέα της «Εγχωρίου Περιουσίας»), να τη νέμεται, να τη διαχειρίζεται και, γιατί όχι, να τη διαθέτει «κατά τὸ δοκοῦν», αφού αυτή θα είναι πλέον πιο ευάλωτη, λόγω των μεγάλων αριθμοδιοτήτων του Δημάρχου και λόγω της μεγάλης επιρροής του στο εκάστοτε Δημοτικό Συμβούλιο, κάπι που δεν γίνεται σήμερα από τον εκάστοτε Πρόεδρο της Επιτροπής Εγχωρίου Περιουσίας, διότι: ο Πρόεδρος της Επιτροπής και η ίδια η Επιτροπή ασχολούνται επί τετραετία ολόκληρη με τη διαχείριση, αξιοποίηση και φυσικά διατήρηση αυτής της περιουσίας. Εκλέγονται και ορκίζονται να τη διαχειριστούν και να την διαφυλάττουν. Αντίθετα, υπάρχει περίπτωση μια απόφαση του Δημάρχου ή του Δημοτικού Συμβουλίου ακόμη και να αντίκειται στους σκοπούς και τους στόχους του θεσμού, του φορέα και της συγκεκριμένης περιουσίας, διότι αλλιώς εκτιμούν την κατάσταση.

Αλλά και η μεταβίβαση της Εγχώριας Περιουσίας στον Δήμο Κυθήρων θα αποτελούσε μια μακρά, επίλοντ και πολυδάπανη διαδικασία, χωρίς αρχή και τέλος, αφού υπάρχουν λεπτομέρειες που δεν έχουν προβλεφθεί. Ανάμεσά τους είναι: α. το γεγονός ότι ουδείς ακόμη γνωρίζει τα ποποτικά και ποιοτικά δεδομένα, ποια και πόση είναι η περιουσία; β. το γεγονός της πιθανής μεταβαλλομένης αξίας της γης, λόγω της μεταβίβασης, που θα πυροδοτήσει διεκδικήσεις; γ. τα περιουσιακά στοιχεία των Ιερών Προσκυνημάτων; δ. τα περιουσιακά στοιχεία που θα έπρεπε να έχουν συμπεριληφθεί και δεν έχουν ακόμη συνυπολογιστεί στην αξία, αφού είναι ακόμη άγνωστα και φαίνεται ότι είναι αρκετά.

Με τα νέα δεδομένα και γνωστού όντος ότι δεν υπάρχουν κοινότητες, όπου τα όρια τους ήσαν διοικητικά και όχι ιδιοκτησιακά (αφού η γη ανήκε εξ αδιαιρέτου σε όλες τις κοινότητες), ο δήμος δεν θα έχει το πρόβλημα της ιδιοκτησιακής οριοθέτησης εντός Κυθήρων, γιατί τα όρια θα είναι πλέον ενωμένα. Αν όμως κάποια μέρα αναδιώσουν και πάλι οι κοινότητες (κάτι που δεν μπορεί κανείς να αποκλείσει), τότε πώς θα επαναπροσδιοριστούν τα όρια, αφού τότε δεν θα δέχονται πλέον την παλαιά κατάσταση και θα εμμένουν στη διανομή των ιδιοκτησιών με βάση ιδιοκτησιακά και όχι διοικητικά όρια;

Τότε, επειδή μερικές κοινότητες θα έχουν παράλληλα θα διαμορφωθούν πλούσιες και φτωχές κοινότητες (κάτι που μέχρι σήμερα το είχαν αποφύγει). Η διανεμηθείσα «τότε» Επιχώρια Περιουσία θα τους έχει φυσικά δώσει το δικαίωμα να έχουν ιδιοκτησιακά όρια και όχι μόνον διοικητικά που είχαν μέχρι πρό τινος, όταν υπήρχαν. Στα υπόλοιπα Επτάνησα, με τη συνέννωση των κοινοτήτων και τη δημιουργία ισχυρών δήμων, παρατηρείται το φαινόμενο περιουσιακά στοιχεία, αλλά και γη που διαμοιράστηκε ενάμιον αιώνα πριν ανάμεσα σε κοινότητες, να συνενώνεται πάλι και να ενσωματώνεται ιδιοκτησιακά στα περιουσιακά στοιχεία ενός δήμου και όχι εξ αδιαιρέτου σ' όλους τους κατοίκους του. Βεβαίως το ερώτημα παραμένει τι θα γίνει με τις γύρωθεν των Κυθήρων νησίδες⁵³.

3. Ο διαχειριστικός φορέας

Το Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου (Ν.Π.Δ.Δ.) υπό την επωνυμία «Επιτροπή Εγχώριου Περιουσίας» αποτελεί έναν φορέα διοικητικό και

53. Και είναι πολλές, αναφέρουμε μόνον τις πιο γνωστές: Μακρονήσι, Πρασονήσι, Ανιδραγονέρα, Μεγάλη Δραγονέρα, Κορνύρα, Βραχονησίδες, Κοφινίδα, Ανγός, Σιροτζύλα, Λυδία, Γαϊδουρονήσι, Μέσα Νησί, Έξω Νησί, Θερμόνες, Ψείρα, Ναυπίλιος, Πορέτη, Πόριο, Χύτρα και αρκετές ανώνυμες δραχονησίδες.

διαχειριστικό, που δρίσκεται επί κυθηραϊκού εδάφους. Ένα Νομικό Πρόσωπο Δημοσίου Δικαίου, όπως είναι γνωστό, δεν γίνεται τόσο εύκολα. Ο φορέας αυτός είναι συνάμα και αναπτυξιακός, κάτι που από τη φύση του δεν μπορεί να κάνει ο δήμος, ο οποίος θα υποχρεωθεί να διαμορφώσει μακροχρόνια έναν αναπτυξιακό φορέα για τις ανάγκες του. Ενώ δεν έχει ακόμη εξεταστεί και δεν μπορεί να αποκλειούται η περίπτωση της πιθανής διοικητικής προσάρτησης των νησιών σε όμορο δήμο της Πελοπονήσου ή της Κρήτης. Έτσι η Εγχώρια Περιουσία είτε θα χρησιμοποιήσει την «Αναπτυξιακή Κυθήρων», στην οποία συμμετέχουν μαζί με τον δήμο στο μετοχικό κεφάλαιο, είτε θα συστήσουν μαζί άλλο αναπτυξιακό φορέα.

Αυτός ο φορέας από μόνη του την αναπτυξιακή μαρφή έχει μεγάλες δυνατότητες άντλησης κεφαλαίων, είτε αν αναλάβει και άλλες δραστηριότητες, όπως η πιθανή διαχείριση του λιμανιού, του αεροδρομίου, της εσωτερικής συγκοινωνίας, των campings κ.λπ., είτε η διαχείριση, η εκμετάλλευση της ίδιας της γης και των αλυκών. Αυτά δεν μπορεί να τα αναλάβει ο δήμος, (αφού ήδη εκ του νόμου στην Εγχώρια έχουν δοθεί ευρύτατες αρμοδιότητες ως Ο.Τ.Α., δεδομένου ότι διαχειρίζεται τη μη ιδιωτική γη), ο οποίος θα υποχρεωθεί μακροχρόνια να δημιουργήσει για τον σκοπό αυτό δημοτική επιχείρηση, η οποία και δεν θα είναι Ν.Π.Δ.Δ. και το άλλο νομικό πρόσωπο, οίγουρα θα έχει εξαφανιστεί. Αν δε μακροχρόνια γίνεται και προδληματική, τότε και αυτή θα εξαφανιστεί σταδιακά (άλλωστε υπάρχει πολύ πικρή πείρα στον ελληνικό χώρο πάνω σ' αυτό).

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Υστερά από τα παραπάνω καταλήγουμε στο εξής συμπλέρωμα: Θεομός, Ν.Π.Δ.Δ. (φορέας) και περιουσιακά στοιχεία θα πρέπει να διατηρήσουν κατ' αρχήν το σημερινό status, χωρίς καμία απολύτως μεταβίβαση περιουσιακού στοιχείου στους Ο.Τ.Α. (Δήμο Κυθήρων και Κοινότητα Αντικυθήρων), παρά την αλλαγή του διοικητικού status των κοινοτήτων των νησιού, διότι:

1. Η ίδια η Επιτροπή Εγχώριου Περιουσίας δεν γνωρίζει ακόμη τι κατέχει, πως θα μεταβιβάσει ακαταχώρητα στοιχεία.

2. Αν μεταβιβαστούν τα περιουσιακά στοιχεία, η Επιτροπή χάνει κάθε λόγο ύπαρξης και αντόματα ένας κατ' εξοχήν, κατά παράδοση και με μελλοντικές προοπτικές φορέας, παύει να υπάρχει με όλες τις επιπτώσεις.

3. Αν ο δήμος δεν είναι μόνιμος όπως και η Κοινότητα Αντικυθήρων και για διαφόρους λόγους καταργηθούν, είτε υπαγόουν οι δύο περιοχές στην απέναντι Πελοπόνησο, είτε στην Κρήτη, τότε την ιδιοκτησία της περιουσίας ποιός θα την κατέχει, ποιός θα την διαχειρίζεται, αφού τότε δεν θα είναι, ούτε εγχώριος (προερχόμενη από τον τόπο), ούτε επιχώριος (ανή-

κουσα και παραμένουσα στον τόπο), αλλά ούτε κοινή (της κυθηραϊκής κοινωνίας); Αλλωστε ο όρος «εγχώριος» δόθηκε από το γεγονός της διάκρισης της περιουσίας από την Τοπική Διοίκηση. Ενώ, ο όρος «επιχώριος» προέρχεται από μία πραγματικότητα, ότι η περιουσία αυτή ανήκει στον ίδιο το χώρο που βρίσκεται (επιχωριάζει). Οι όροι «εγχώριος» και «επιχώριος» δεν είναι κατ' ανάγκην ταυτόσημοι (όπως πιστεύουν μερικοί), αλλά συμπληρωματικοί, δηλαδή η κοινή αυτή γη ανήκει στον χώρο από τον οποίο προέρχεται και παραμένει σ' αυτόν.

Αν η περιουσία αυτή ήταν δημοτική, δηλαδή ανήκε στην Τοπική Αυτοδιοίκηση, θα έπρεπε όλες τις δημοτικές περιουσίες στην Ελλάδα να τις επονομάζουν «εγχώριες» ή «επιχώριες»⁵⁴ ή «κοινές». Προς τί τότε αυτή η διάκριση στα Κύθηρα και τα υπόλοιπα Επτάνησα; Αυτό και μόνον μας υποχρεώνει να προβληματιστούμε για το τεκμήριο της κυριότητας.

Η λογική ακόμη του «κάθε τεμάχιο γης, που αποδεδειγμένα δεν ανήκει στους ιδιώτες ή το Ελληνικό Δημόσιο, ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα της Επιτροπής Εγχωρίου Περιουσίας» πρέπει να ισχύσει. Με άλλα λόγια, πρέπει να παραμείνει η ιδιοκτησιακή εντοπιότητα των εκτάσεων. Άλλωστε, σύμφωνα με το άρθρο 16, παρ. 2 του Π.Δ. 272/85, το νομικό αυτό πρύσσωπο λογίζεται ότι ενεργεί για δικό του λογαριασμό και όχι ως αντιπρόσωπος και για λογαριασμό των πρώην κοινοτήτων ή του διαδόχου τους του δήμου.

Είναι με άλλα λόγια, ένα «ιδιόμορφο» ιδιοκτησιακό καθεστώς, το οποίο δεν απαντάται σε καμία άλλη περιοχή της χώρας, εφ' όσον πρόκειται περὶ περιουσίας, η οποία δεν ανήκει ούτε σε ιδιώτες, αλλά ούτε και στο προηγηθέν του ελληνικού δημοσίου κράτος⁵⁵.

Ποιν από την έκδοση του Νόμου πλαίσιου (Π.Δ. 272/85) είχε υποστηριχθεί ότι η «Επιχώριος» περιουσία αποτελεί αυθύπαρκτο νομικό πρόσωπο. Άλλωστε κανένας από τους νόμους, ούτε ο PN/1866, ούτε ο 2355/1920, ούτε οι μεταγενέστεροι, δεν φαίνονται να προικοδοτήσαν την Επιτροπή Εγχωρίας Περιουσίας με ίδια περιουσία⁵⁶. Ισως είναι σ' αλήθεια ένας ιδιόμορφος θεσμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης⁵⁷.

Επίσης γνωστή είναι από τα προηγούμενα η διάκριση μεταξύ Γενικής

54. Ο όρος επιχώριος στον πληθυντικό «τα επιχώρια» σημαίνει τα κοινά πράγματα, ενώ στον ενικό «ο επιχώριος» σημαίνει και οικείος, δηλαδή ο Επιχώριος Μητροπολίτης. (Λεξικό Πάπυρος Λαφούς, Μπριτάνικα, τόμος 24ος, Ερμηνευτικό - Επυρολογικό Λεξικό).

55. Ευάγγελος Τσουλούφης, «Η Επιχώρια Περιουσία στις νήσους Ιονίου», Ελληνική Δικαιοσύνη, τόμ. 37, Οκτώβριος - Νοέμβριος 1996, σ. 1465.

56. Ευάγγελος Τσουλούφης, δ.π., σ. 170.

57. Βλέπε Απόφαση Σ.τ.Ε. 1956/1986.

(Generale) και Τοπικής (Locale) διαχείρισης και παράλληλα της Εγχωρίου (Municipale). Αν δεκτούμε πως η Τοπική διαχείριση (Locale) είναι το προϊόν του σημερινού ενιαίου δήμου, τότε γιατί οι δύο πρώτες πλήρωναν αποζημίωση για τη χρήση των κτημάτων της αλλότριας ιδιοκτησίας στην τρίτη; Όχι όμως από το γεγονός ότι είχε πλήρη κυριότητα, αλλά επειδή ήταν διαχειριστικός εντολοδόχος των Κυθηρίων. Εκείνο το οποίο τώρα εντυπωσιάζει είναι ότι έχει επέλθει μια παράξενη «ταύτιση», μεταξύ των δύο ειδών «εγχωρίων περιουσιών», που υπάρχουν πλέον στα Επτάνησα. Εκείνης την οποία διαμόρφωσε ο Ν. 1416/84 υπό τη νέα της μορφή, που δρίσκεται στα Κύθηρα και εκείνη που παραμένει ως έχει με τον Ν. ΡΝ/1866.

Στην πρώτη η «Επιτροπή Εγχωρίου Περιουσίας» έχει ουσιαστικά όλες τις αρμοδιότητες των Ο.Τ.Α., αλλά και τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις, αντίθετα η άλλη του Ν. ΡΝ/1866 έχει ένα αμιγές διαχειριστικό περιεχόμενο. Η σχέση των δύο είναι ακριβώς η σχέση της σημερινής Εγχωρίου Περιουσίας και του Δήμου Κυθήρων, ο οποίος πλέον θα πρέπει να διαχειρίζεται τις προσόδους που θα αποφέρουν τα εισοδήματα της Εγχωρίου, αναλόγως του αριθμού των κατοίκων των παλαιών κοινοτήτων, δηλαδή των κατοίκων των σημερινών δημοτικών διαιρετισμάτων.

ΟΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΤΗΣ ΕΓΧΩΡΙΟΥ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ

Το μέλλον του θεσμού της «Εγχωρίου Περιουσίας» είναι σπενά συνυφασμένο με το μέλλον του ίδιου του νησιού και των κατοίκων του από το γεγονός ότι η Εγχώριος Περιουσία ανήκει εξ αδιαιρέτου σε όλους τους Κυθήριους. Ο θεομός της Εγχωρίου Περιουσίας έχει ενισχυθεί αρκετά από το γεγονός ότι ο φορέας υπό την επωνυμία «Επιτροπή Εγχωρίου Περιουσίας Κυθήρων και Αντικυθήρων» ύστερα από την ψήφιση του Ν. 1416/1984 λειτουργεί ως Ν.Π.Δ.Δ. με τις διατάξεις του Π.Δ. 272/1985 και τις διατάξεις του Π.Δ. 410/1995 (Δημοτικού και Κοινοτικού Κέδικα), αλλά και ως ένας εν δυνάμει δραστηριοποιήσιμος Οργανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης (Ο.Τ.Α.).

Μετά τη συγχώνευση των κυθηραϊκών κοινοτήτων σε ένα δήμο με βάση την εφαρμογή του Ν. 2539/1997 (γνωστού ως Νόμου Καποδίστρια), προέκυψαν πολλά προβλήματα ως προς τη λειτουργία της Επιτροπής. Ανάμεσα σ' αυτά ίσως το σπουδαιότερο το ότι δεν υπάρχει εκλεκτορικό σώμα, το οποίο θα εκλέξει τη νέα Επιτροπή, αφού η θητεία της Επιτροπής έληξε στις 31/1/2003⁵⁸. Αυτό συνέδη από το γεγονός ότι οι εκλέκτορες της Επιτροπής

58. Με απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών (επιστολή αριθ. πρωτ. 40958/19.9.2003) δίδεται η δυνατότητα στον τ. Πρόεδρο της Εγχωρίου Περιουσίας να εξακολουθήσει να ασκεί τα καθήκοντά του για την αντιμετώπιση των τραχουσών αναγκών του Ν.Π.Δ.Δ. μέχρι της εκδόσεως του νέου Προεδρικού Διατάγματος.

ήσαν οι πρόδεδροι και τα μέλη των κοινοτικών συμβουλίων των δεκατεσσάρων πρώην κοινοτήτων των νήσων Κυθήρων και Αντικυθήρων.

Για τον σκοπό αυτό ψηφίστηκε στο Δημοτικό Συμβούλιο Κυθήρων μια εισήγηση με συγχεκτικές προτάσεις για να ξεπεραστεί το αδιέξοδο της ανυπαρξίας θεομηκού πλαισίου για τη συγκρότηση του εκλεκτοφυκού αύματος, ενώ με τη συμβολή του συνταγματολόγου Γιώργου Καυτιάτη συντάχθηκε ένα σχέδιο Προεδρικού Διατάγματος προσαρμοσμένο στις νέες συνθήκες που δημιουργήθηκαν με την εφαρμογή του Ν. 2539/97, το οποίο εστάλη στο Υπουργείο Εσωτερικών. Γι' αυτό πρώτη επιδίωξη του φορέα αποτελεί η έκδοση του Προεδρικού Διατάγματος που θα δώσει τη δυνατότητα να τελεγεί η νέα επιτροπή. Δεύτερη μεγάλη επιδίωξη του φορέα αποτελεί η έναρξη της διαδικασίας καταγραφής του Κτηματολογίου. Δεδομένου ότι οι μεγάλες και κύριες εκτάσεις του νησιού που δεν ανήκουν αποδεδειγμένα σε ιδιώτες, στο δημόσιο ή στον δήμο αποτελούν (πρώην) διεκοινοτική περιουσία και τις διαχειρίζεται ένας φορέας με κυθηραϊκή εντοπιότητα για λογαριασμό όλων των Κυθηρίων. Η καταγραφή και η κτηματογράφηση επί νέων βάσεων θα πρέπει να γίνει άμεσα, ενώ θα πρέπει να ενταθεί η έρευνα για την εξεύρεση της «Κτηματολογίας 'Αναγραφής» του 1803, όπου αναφέρονται οι γαίες του νησιού με πλήρη ανάλυση, καθώς και ό,τι άλλο περιουσιακό στοιχείο ήθελε διαπιστωθεί ότι ανήκει στη δημόσια αυτή περιουσία του νησιού. Τρίτη μεγάλη επιδίωξη είναι η άμεση σύνταξη του Κανονισμού της Εγγωρίου Περιουσίας, όπον αφορά τη συμβολή του ως διαχειριστικού και αναπτυξιακού φορέα στο νησί, ενώ παράλληλα θα πρέπει να δοθεί επίσης προτεραιότητα στη σύνταξη του Εσωτερικού Κανονισμού λειτουργίας του φορέα, δηλαδή του νομικού προσώπου, των υπηρεσιών του, καθώς και του οργανογράμματός του. Τέταρτη και εξίσου σημαντική επιδίωξη θεωρούμε την οριοθέτηση σχέσεων και αρμοδιοτήτων του φορέα, λαμβανομένου υπόψη ότι σ' αυτήν την επιδίωξη θα πρέπει να εμπεριέχονται τουλάχιστον οι κάθε μορφής σχέσεις με τον Δήμο Κυθήρων, με το Επαρχείο, καθώς επίσης και με το κράτος για την αποφυγή μελλοντικών επικαλύψεων και τυχόν αντιπαραθέσεων για αμφισβητούμενες αρμοδιότητες. Σ' αυτή την επιδίωξη θα πρέπει να συμπεριληφθεί ολόκληρο το φάσμα των δημοσίων σχέσεων του φορέα.

Μετά την επίτευξη των βασικών επιδιώξεων, ο φορέας μπορεί να προχωρήσει είτε στην ανάληψη τοπικών πρωτοβουλιών με προώθησή του και καθιέρωσή του ως κατ' εξοχήν φορέα αναπτυξιακής διαδικασίας, που θα περιλαμβάνει τη διοίκηση, τη διαχείριση, άλλα και την ουσιαστική εκμετάλλευση της τεράστιας περιουσίας, που κατ' εντολήν διαχειρίζεται, είτε να αναθέσει μόνος του, είτε από κοινού με τον Δήμο Κυθήρων σε μια εταιρική ή συνεταιριστική βάση σε άλλο φορέα, νομικό πρόσωπο ιδιωτικού

δικαίου (Ν.Π.Ι.Δ.), ή άλλης μορφής συμμετοχική σχέση, την εκμετάλλευση της γης και της υπόλοιπης περιουσίας⁵⁹.

Ένας τέτοιος φορέας ήδη υπάρχει στο νησί με την επωνυμία «Αναπτυξιακή Κυθήρων», Α.Ε. (ΑΝ.ΚΥ), της οποίας το μετοχικό κεφάλαιο κατέχουν η Εγχώριος Περιουσία και οι πρώην κοινότητες δηλαδή ο Δήμος Κυθήρων κατά πολύ μεγάλο ποσοστό⁶⁰, αφού απορρύφησε τις κοινότητες και φυσικά το ποσοστό τους στο μετοχικό κεφάλαιο της «Εγχωρίου». Βέβαια ζούμε σε μία εποχή που πολλές αρμοδιότητες, όπως είναι το δημοσιονομικό⁶¹, η άμυνα, η παιδεία, η υγεία κ.λπ. αποτελούν υποχρέωση της πολιτείας, όμως, με την πάροδο του χρόνου ζητήματα παιδείας, υγείας κ.λπ. αναλαμβάνονται όλο και περισσότερο σε τοπικό επίπεδο, ενώ αρμοδιότητες δημοσιονομίας σε λίγα χρόνια θα εκχωρηθούν στην τοπική αυτοδιοίκηση. Αυτού του είδους οι διαδικασίες προϋπήρχαν στα Κύθηρα διακόπια χρόνια πριν, και μάλιστα λειτουργούσαν σε αξιοζήλευτο επίπεδο. Ενώ μπορούν και πάλι να αναβιώσουν, όταν οι τοπικές συνθήκες είναι κατάλληλες, ιδίως σε χώρους απομακρυσμένους από την έδρα του νομού τους (Αττική), όπως τα Κύθηρα και τα Αντικύθηρα, που υπάρχει η υποδομή της Εγχώριας Περιουσίας του νησιού, μέρος της οποίας είναι η γη των Κυθήρων, που αποτελεί πρωτογενές στοιχείο εγχώριας διαχείρισης και διοίκησης.

Έτσι, ο φορέας της Εγχώριου Περιουσίας στα Κύθηρα, είτε από μόνος του, ως Ν.Π.Δ.Δ., είτε ως εντολέας μαζί με τον δήμο (ως διάδοχο των κοινοτήτων), θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως φορέας ανάληψης πολλαπλών δραστηριοτήτων σε τοπικό επίπεδο, ως εξής:

a. Ως φορέας αξιοποίησης της γης, όπου η «Επιτροπή Εγχωρίου Περιουσίας» θα μπορεί να παίξει έναν πρωταρχικό χωροταξικό ρόλο. Σ' αυτόν θα περιλαμβάνονται το Κτηματολόγιο, οι χορήσεις γης, η χάραξη ζωνών αναπτυξιακής δραστηριότητας, οι βιοτεχνικές ζώνες, οι περιοχές ιδιαίτερου φυσικού κάλλους κ.λπ.

b. Ως φορέας οικονομικής διοίκησης όπου η «Εγχώριος Περιουσία», έχουσα τη διοίκηση και τη διαχείριση της Δημόσιας Περιουσίας του νησιού, είναι γνωστό επίσης ότι αποτελεί Ν.Π.Δ.Δ. και είναι και Ορ-

59. Υπήρχε μέχρι πρό τινος ο Αναπτυξιακός Σύνδεσμος Κυθήρων, αλλά καταργήθηκε με την υπ' αριθμ. 43/1999 απόφαση του Δημοτικού Συμβουλίου Κυθήρων και τη σύμφωνη γνώμη της Κοινότητας Αντικυθήρων.

60. Το 86% κατέχει ο Δήμος Κυθήρων, ως διάδοχος των κυθηραϊκών κοινοτήτων, το 6,4% η Εγχώριος Περιουσία, το 6,4% ο Μελισσοκομικός Συνεταιρισμός και το ελάχιστο υπόλοιπο πιθανόν άλλοι φορείς.

61. Εδώ εννοούμε την υποδολή του φόρου εισοδήματος, τον καταλογισμό και τη δεδομένη του, καθώς και την είσπραξή του.

γανισμός Τοπικής Αυτοδιοίκησης, έχουσα όλα τα προνόμια και τα δικαιώματα των Ο.Τ.Α. Από το γεγονός αυτό, νομιμοποιείται να επαναφέρει παλαιότερους οικονομικούς θεσμούς που είναι σίγουρο ότι αργά ή γρήγορα θα επικρατήσουν στον ελληνικό χώρο. Για τον σκοπό αυτό θα πρέπει στο Διοικητικό Συμβούλιο της Αναπτυξιακής Εταιρείας να συμμετέχει εκτός της Εγκινορίου και ο Δήμος Κυθήρων και πολλοί από τους παραγωγικούς φορείς του νησιού (Αναπτυξιακή, συνεταιρισμοί κ.λπ.).

γ. Ως φορέας δημοσιονομικός η «Εγκώριος Περιουσία», όπου, η ίδια ως φορέας ή ο διαχειριστικός της φορέας, η «Αναπτυξιακή» θα μπορούσε να λειτουργήσει και ως δημοσιονομικός φορέας, δηλαδή όπως και κατά την περίοδο της Αγγλικής Προστασίας, και να αναβιώσει ένα πλήρες δημοσιονομικό σύστημα, στηριζόμενο στην πολιτική της ιδιοκτησίας της γης και της προσόδου της, υπό τη μορφή της εκμετάλλευσής της. Αυτό θα γίνει πραγματικότητα από τη στιγμή που θα εφαρμοστεί το λεγόμενο στη Δημοσιονομία «Τριαδικό Σύστημα Απόδοσης»⁶².

Είναι γνωστό ότι πολύ σύντομα θα εφαρμοστεί πλήρως ο θεσμός των τριών βαθμών αυτοδιοίκησης, που η κεντρική εξουσία επαγγέλλεται για χρόνια, αλλά ποτέ δεν εφάρμοσε πλήρως. Ο λόγος που θα εφαρμοστεί σε διάστημα ολιγότερο της εικοσιαετίας είναι: α. η εναρμόνιση με τα ενδωπαικά πρότυπα, που έχουν από χρόνια εισαγάγει τις γαλλικές, αλλά και γερμανικές συνθήκες αυτοδιοίκησης, β. οι μεγάλες πριμοδοτήσεις με την προϋπόθεση της άμεσης εφαρμογής των αρχών αυτών, γ. η μεγάλη ανάγκη να μικρύνει η ψαλίδα των μεγάλων ανισοτήτων μεταξύ κέντρου και περιφέρειας, δηλαδή της ελληνικής επαρχίας και δ. η μεγάλη πρακτικότητα του συστήματος αυτού, που το καθιστά αναγκαίο, υπό τις σημερινές συνθήκες, και άμεσα εφαρμόσιμο. Αυτά, σε συνδυασμό με τις ανάγκες αποτυμφόρησης των κέντρων και την αυξανόμενη πίεση για ανάπτυξη της περιφέρειας, φέρνουν επί τάπητος την άμεση εφαρμογή των τριών βαθμών Αυτοδιοίκησης (Κεντρική Κυβέρνηση, Νομός ή Περιφέρεια, Επαρχία).

Παράλληλα με τον διοικητικό διαχωρισμό, είναι βέβαιο ότι θα ακο-

62. Ισως ο όρος να μην είναι δόκιμος, αλλά με αυτές τις τρεις λέξεις δίνονται ουσιαστικά το νόημα μιας άλλης φιλοσοφίας στην απόδοση του άμεσου φόρου, μέσω των φορολογικών δηλώσεων. Μια διαδικασία δυστυχώς ακόμη άγνωστη στον ελληνικό χώρο, αλλά πολύ δημοφιλής σε άλλες χώρες (Αμερική, Γαλλία κ.λπ.). Η κυριότερη καινοτομία της έγεινεται στο γεγονός ότι μεταφέρονται πόροι από την κεντρική εξουσία κατ' αρχήν σε τοπικό επίπεδο, με τη συμμετοχή του ίδιου του φορολογούμενου, ο οποίος θεωρείται εξιόπιστος στη δήλωσή του, και κατά δεύτερο λόγο σε περιφερειακό επίπεδο (Στην Ελλάδα σε επίπεδο περιφέρειας ή νομαρχίας).

λουθήσει ο λεγόμενος οικονομικός διαχωρισμός αριμοδιοτήτων. Έτοι, ο κάθε πολίτης και βέβαια και ο Κυθήριος, μόνιμος κάτοικος του νησιού, θα υπόκειται σε άμεση οικονομική εποπτεία, μέσα στα όριά του, που είναι εκείνα της επαρχίας Κυθήρων. Η ιεραρχικά ανώτερη διοικητική (άρα και οικονομική) αρχή θα είναι η Νομαρχία Αττικής (Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Πειραιά) ή η περιφέρεια και κατ' επέκταση το εθνικό μας κέντρο, η Κεντρική Κυβέρνηση των Αθηνών.

Με δάση αυτά τα δεδομένα, ο Κυθήριος φορολογούμενος για την ιδιωτική περιουσία του, θα πρέπει με τη λίξη της κάθε ημερολογιακής χρονικής, δηλαδή του οικονομικού έτους, να υποβάλει, όχι πλέον μία δήλωση, όπως γίνεται μέχρι σήμερα, ωλά τρεις, στους τρεις αντίστοιχους διοικητικούς και οικονομικούς πόλους (Κύθηρα, Νομαρχία, που συμπίπτει για τα Κύθηρα να είναι η πρωτεύουσα, και Αθήνα ως κέντρο της Κυβέρνησης). Έτσι, μια άλλη φιλοσοφία θα εισαχθεί στη δημιοσιονομική πολιτική για την απόδοση του άμεσου φόρου. Το γεγονός του υψηλού κόστους διατήρησης των δημοσίων οικονομικών υπηρεσιών (Δ.Ο.Υ.), των λεγομένων εφοριών και ταμείων, θα υποχρεώσει σύντομα τις ελληνικές κυβερνήσεις να προχωρήσουν σε κατάργηση αυτής της υπηρεσίας, αρχικά περιορίζοντας τις οικονομικές εφορίες (ένώ ήδη έχουν καταργηθεί τα ταμεία από χρόνια) και στη συνέχεια καταργώντας τελείως το υπάρχον σύστημα απόδοσης, αφού τις περισσότερες φορολογικές εργασίες το κράτος θα μπορεί να τις κάνει με τις τράπεζες (εισπράξεις - πληρωμές), ένώ τις παραλαβές των δηλώσεων και τις δεδουλώσεις, καταλογισμούς φόρων κ.λπ. Θα τις κάνουν συγκεκριμένα φοροτεχνικά γραφεία με μειωμένο κόστος λειτουργίας.

Σταδιακά λοιπόν θα καταργηθούν σε εθνικό επίπεδο οι εφορίες και αντ' αυτών θα υπάρξουν ενιαίες και χωροταξικά συγκεντρωμένες υπηρεσίες παραλαβής δηλώσεων μόνον σ' ένα σημείο για λογαριασμό της Κεντρικής Κυβέρνησης, ένώ σε επίπεδο νομαρχίας από μια παρεμφερή υπηρεσία σε κάθε νομαρχία και σε τοπικό επίπεδο μια συναφής υπηρεσία του δήμου ή της επαρχίας ή συγκεκριμένα φοροτεχνικά γραφεία.

Αναφορικά με τα Κύθηρα υπάρχουν κάποιες ιδιαιτερότητες, αυτές είναι η διοικητική ιδιαιτερότητα (αφού τα Κύθηρα ανήκουν διοικητικά στη Νομαρχιακή Αυτοδιοίκηση Αττικής και μάλιστα σε μεγάλη απόσταση (δια θαλάσσης 120 περίπου μίλια) από την έδρα του νομού τους, κάτι που ίσως αποτελεί μοναδικό φαινόμενο στην Ελλάδα. Γεωγραφικά, δρίσκονται στην Λακωνική και ιστορικά ανήκουν στον επτανησιακό χώρο. Είναι ένα νησί που αποτελεί επαρχία (την Επαρχία Κυθήρων και Αντικυθήρων), με Επαρχείο και Έπαρχο, όπου εμπεριέχονται ο Δήμος Κυθήρων και η Κοινότητα Αντικυθήρων από πλευράς Τοπικής Αυτοδιοίκησης. Ενώ αφήσαμε τελευταία την πιο σπουδαία ιδιαιτερότητα, την ιδιοκτησιακή ιδιαιτερότη-

τα, «αφού κάθε κοιμάτι γης, που δεν ανήκει αποδεδειγμένα σε ιδιώτη, ανήκει στην αποκλειστική αρμοδιότητα, διοίκηση και διαχείριση της «Επιτροπής Εγχωρίου Περιουσίας Κυθήρων και Αντικυθήρων». Αυτό και μόνον το γεγονός δείχνει πόσο σπουδαίο ρόλο θα παίξει η Εγχώριος Περιουσία, ως δημοσιονομικός φορέας, στα οικονομικά των Κυθήρων στα χρόνια που θα ακολουθήσουν.

Συμπλερασματικά λοιπόν, παρατηρούμε στην περίπτωση των Κυθήρων τη μη διανομή της Εγχωρίου Περιουσίας και τη διατήρηση αναλλοίωτου του συστήματός της με τη διαιώνιση του φορέα μέχρι τις μέρες μας και τη θεομική κατοχύρωση του, αλλά και τη διαφύλαξη των περιουσιακών του στοιχείων.

Η ύπαρξη της ιδιοκτησιακής ιδιαιτερότητας στο νησί δημιουργεί προϋποθέσεις πιθανής εφαρμογής δημοσιονομικού συστήματος σε πρότυπη μορφή, ενώ διαμορφώνει συνθήκες εγκατάστασης λειτουργικού πλαισίου αναπτυξιακής διαδικασίας από το γεγονός της ύπαρξης, της διατήρησης και της ανάγκης διαχείρισης των πόρων αυτών. Αυτή η αναλλοίωτη έννοια του όρου «εγχώριος» και «επιχώριος» που διατηρήθηκε στα Κύθηρα μέχρι τις μέρες μας και ενισχύθηκε θεομικά διεκδικεί μελλοντικό πρωταγωνιστικό ρόλο στην Τοπική Αυτοδιοίκηση και προβάλλει ως ένας «ἐν δυνάμει» φορέας αναπτυξιακής διαδικασίας στον κυθηραϊκό χώρο.

ILIAS MARSELLOS

What happened to the «Epichorios Periousia» of the Seven Islands after their unification with Greece. Status and prospect of exploitation in the development process of the Islands

SUMMARY

During the Venetian, but also after the Venetian era, the Ionian Islands did not form a single unified State. Each island was separate and autonomous having large areas (urban and rural), which were neither private nor State-owned. These areas constituted what was known in the Ionian Islands as «Enchorios or Epichorios Periousia», in other words the domestic Estate. The terms «enchorios» and «epichorios» are words not necessarily synonymous, but supplementary. The first means the estate which comes from the native land and the second that the estates belong to the native lands (Island) as indiviso (without division). The Ionian society directly influenced by Western economic regimes, after the 16th century, besides a local management of the

island's common land, constituted gradually a separate fiscal status quo. Moreover, by 1817, the introduction of the term «local management» presupposed the existence of a domestic and indigenous revenue office.

According to the law RN/30.1.1866 on the domestic estates revenue of the islands, until the introduction of a new law on the division of the estate to the Communities an institution by the name «Committee for the management of Enchorios Periousia of the Island of Kythera» undertook the administration of the estate. That kind of property is very unusual in Greece and well-known as a property peculiarity which exists only in Kythera today, because, unlike Kythera, the other islands have distributed their domestic estate to each island's community.

The committee is named «Committee for the management of the Enchorios Periousia» (Domestic Estate Management Committee), and its object is the management and the administration of the public land. The committee could ask the Greek state to consider Kythera a planning region for a Regional Development planning. It could borrow capital in order to invest on the Kytherean land, creating new businesses, building new villages and undertaking duties presently belonging to the jurisdiction of the Greek State. An example of this kind of duties could be the management of the main port, the local airport, the island transportation services, agricultural works, revenue etc. This system could be operated in an experimental way and it could be introduced to other regions in the future.